

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב.)

פרשת בהר - בחוקותי

זצ"ל] דחה דבר זה, ואמר שנפילה על אבן משכית, לא נגע ולא פגע בהאי איסורא'.

[ועיי"ש שדן עוד הגר"י זילברשטיין שליט"א, במי שרוצה לעשות התעמלות על הריצפה [ולמשל מה שנקרא 'שכיבות סמיכה'], האם חייב לחצוץ ע"י מחצלת וכדו', בינו לבין הריצפה, מחשש איסורא דאבן משכית, או"ד שהתעמלות על הריצפה, אינו בתכונת לאו זה, משום שהאיסור הוא שלא להשתחוות, אך אין איסור להניח ידים ורגלים על הריצפה לשם התעמלות, ונשאר בצ"ע.

וע"ע בשו"ת 'אבני ישפה' (ח"ב סי' ז, ד) שכתב בשם הגר"י אלישיב זצ"ל, שאין בעשיית ההתעמלות הנ"ל שום איסור, כי האיסור להשתחוות, תלוי בכוונה להשתחוות, ובלי זה אין לזה שם השתחוואה, והובא גם בספר 'אשרי האישי' (נר"ד ח"א עמ' צה) עיי"ש].

ומעתה יש לפלפל, מדוע חשש הסטייפלער זצ"ל לאיסורא דאבן משכית, ומדוע לדעת הגריש"א זצ"ל אין שום חשש בזה.

- ב -

והנה בספר החינוך (מצוה שמט) ביאר את האיסור של אבן משכית בזה"ל, 'שלא נשתחוה על אבן משכית, אפי' לשם ברוך הוא... ומשורשי המצוה, כתב הרמב"ם ז"ל, שהוא לפי שהיו עושים כן לע"ז, ושימו אבנים מצויירות במלאכה נאה לפני הצלם, והיו משתחוים עליה לפניו, - והיינו שלדעת הרמב"ם גדר האיסור הוא, שאסור להשתחוות לה' כדרך משתחוים לע"ז.

אמנם החינוך ביאר את האיסור בדרך אחרת וז"ל, 'ואפשר לומר ג"כ, שהטעם מפני שנראה כמשתחוה לאבן עצמה, אחר שהכינה וציירוה והיא נאה, יש מקום לחשד... והתורה תרחיק האדם הרבה, מלעשות דבר שייחשד בו, ועוד שלא יכשלו אחריו...', - והיינו שלדעת החינוך גדר האיסור הוא, שאסור להשתחוות בצורה כזו, שהרואים יוכלו לחושדו משתחוה לאבן, וגדר האיסור הוא מפני החשד.

- ג -

והוסיף החינוך וכתב בזה"ל, 'ומה שאמרו ז"ל, דבכל מקום הוא האיסור, חוץ מן המקדש, שמתור להשתחוות לה' על האבנים, שנאמר לא תתנו בארצכם, 'בארצכם' אי

לא תעשו לכם אֱלילים וּפְסֵל וּמִצֵּבָה לא תקימו לְכֶם וְאֲבָן מִשְׁכֵּית לא תתנו בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עֲלֶיהָ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: (כו, א).

ופירש רש"י - לְהִשְׁתַּחֲוֹת עֲלֶיהָ - אפילו לשמים, לפי שהשתחוואה בפישוט ידים ורגלים היא, ואסרה תורה לעשות כן, חוץ מן המקדש.

והנה בספר 'תולדות יעקב' (עמ' רד) מסופר על מרן הסטייפלער זצ"ל בזה"ל, 'בעת זקנותו כשכבר תש כוחו של רבינו, כמעט ולא יצא מפתח ביתו, ובאחת השבתות יצא ללכת לביהכ"נ לתפילת שחרית, מתנהל לאיטו הלך, וכל כמה פסיעות נאלץ לנוח על הספסלים שסידרו עבורו בדרך, באמצע הדרך עבר רבינו במקום צר, אשר בצידו אחד צמח אילן גדול, ובצד האחר חנתה מכונית, והשביל צר מאוד ביניהם.'

'בצעדו בשביל הצר מעדו קרסוליו, ותיכף תוך כדי איבוד משקל גופו, לא איבד רבינו את משקל רוחו, ועל אף שבאופן טבעי היה עליו להאחז בידיו בצדדים, חשש רבינו להשתמש באילן בשבת, ומצד שני חשש לגעת במכונית, ותוך כדי נפילה תפס בשתי ידיו זו בזו ונפל על הארץ, כך שכב רבינו כמה רגעים, עד שנתאושש וקם, ולא רצה להיעזר באיש'.

'ב"ה יצא רבינו שלם בגופו וברוחו מהנפילה... לאחר התפילה כששב לביתו אמר, שכל זמן שכיתו על הארץ, חשש מהאיסור ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה, שאסור לשכב בפישוט ידים ורגלים על רצפה של אבנים, ומזה חרד רבינו עכ"ל, [ובדומה לזה, ע"י בדברי הספדו של הגר"ד פוברסקי שליט"א על הסטייפלער, שהובאו בספר 'אשכבתיה דרבי' (ח"א עמ' סא)].

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה בספר 'אבני חן' (ח"ב עמ' תצח) הביא מאביו הגר"י זילברשטיין שליט"א בזה"ל, 'והנה באחד הספרים מסופר, על אחד מגדולי התורה והיראה, שנפל על הרצפה, והעק שחושש מלעבור על לאו של השתחויה על אבן משכית, ומו"ח (שליט"א) [מרן הגר"י אלישיב

אתם משתחוים, אבל אתם משתחוים על האבנים המפוצלות במקדש'.

'וזה הענין לפי הדומה מן הטעם שאמרתי, כי יחשדו בני אדם המשתחוה, שלא יעשה האבנים אלוה, ומפני שהבית הקדוש נבחר לעבודת השם ברוך הוא, ומפורסם לכל העולם כשמש בחצי השמים, שאין עבודה שם בלתי לה' לבדו, אין שם מקום לחשד'.

'אבל אם כטעם הרמב"ם ז"ל, שהוא להרחיק ע"ז שהיו עושין לה כן, כ"ש שהיה ראוי להרחיק כל הדומה לה ממקום המקודש, שלא לפגל מחשבת המשתחוה לשם בזכרו אותם, ואולם ידעתי כי יש לרבינו טעם נכון בכל אשר יפנה, ונעלם לפעמים מחסרון השומע' עכ"ל.

- ד -

[ובמנחת חינוך (אות א) הביא, את מה שדן ב'משנת חכמים' (מצוה לו), האם גבי איסורא דאבן משכית, הדין שיהרג ואל יעבור, או"ד דייעבור ואל יהרג עיי"ש, וכתב המנ"ח דיתכן לתלות זאת, במחלו' הרמב"ם והחינוך הני"ל, דלדעת הרמב"ם דאיסורא דאבן משכית, הוא משום לתא דע"ז, דהיו עושים כן העכו"ם, א"כ יתכן דהדין בזה שיהרג ואל יעבור, כיון דגם גבי אביזריהו דע"ז, קיי"ל דיהרג ואל יעבור'.

אך לדעת החינוך, שכל האיסור הוא מפני החשד, א"כ אפשר שיעבור ואל יהרג, כיון דאפשר דא"ז בכלל אביזריהו דע"ז, - אמנם דן המנ"ח, דאולי כיון דעכ"פ התורה אסרה אבן משכית, מיחשב שפיר כאביזריהו דע"ז גם לדעת החינוך, ואע"פ ששורש האיסור לדעתו, הוא רק מפני החשד, וא"כ יתכן דגם לדעתו הדין בזה ד'יהרג ואל יעבור', עיי"ש].

- ה -

ומעתה י"ל דבהא תליא הפלוגתא בין הסטייפלער להגרי"ש אלישיב הני"ל, ד"ל דהגרי"ש נקט להלכה כדעת הרמב"ם, שאיסורא דאבן משכית הוא איסור בעצם, שאין להשתחוות לה' על אבן משכית, משום דכך העכו"ם משתחוים לע"ז שלהם, וא"כ לפי"ז ס"ל שמי שנפל ולא הי' בדעתו לשם השתחוואה, אין בזה שום חשש של איסורא דאבן משכית וכנ"ל.

אמנם הסטייפלער חשש גם לדעת החינוך הני"ל, שהאיסור דאבן משכית הוא, שלא להיות במצב כזה, שאחרים יכולים לחושדו משתחוה לאבן משכית וכנ"ל, וא"כ מבואר שפיר, דהרי מי שלא ראה את רגע הנפילה של מרן הסטייפלער, הרי ראה את הסטייפלער כשהוא שוכב על הרצפה, ולכן חשש הסטייפלער שמא עלול מאן דהו לחושדו משתחוה לאבן ח"ו, ודו"ק.

- ו -

ויש להוכיח כהנ"ל, שכלפי מה שהאחרים יחשדוהו משתחוה לע"ז, לא מהני מה שאין כוונתו להשתחוואה כלל, ממה שסיפר מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל על מרן

החפץ חיים זצ"ל, ומובא בספר 'אילת השחר' עה"ת (פרשת נשא עמ' לד) בזה"ל, 'שמעתי מיהודי ישיש ר' אלי טובי ז"ל, שלמד אצל החפץ חיים בתחילת יסוד הישיבה בראדין, שהחפץ חיים נסע לאחר הפסח לורשה, לצורך הדפסת המשנה ברורה, ונזדמן לו ליסוע עמו עד לידא... - והנ"ל סיפר, שבאותה נסיעה הבחין בדבר פלא, דברוסיא לפני מלחמת העולם הראשונה, הי' בכל פרשת דרכים צלב, שהגויים היו משתחוים לו בעברם לידו'.

'והחפץ חיים נרדם בנסיעה, ובדרך שהעגלה מיטלטלת הי' נע ראשו הנה והנה, אבל כשהתקרבו בסמיכות להצלב, ראשו של החפץ חיים עמד ישר ולא אז כלום, ואחרי שעברו מקום של הצלב, שוב נענע עם הראש, והכל הי' בתוך השינה, דשמרו עליו משמים, שלא ייראה כמשתחוה לצלב ח"ו' עכ"ל, - ועי"ע כעיי"ז בשו"ת 'תשובות והנהגות' (ח"ב סי' תיא).

ומעתה אי נימא דבכה"ג שאין כוונתו כלל לשם השתחוואה, אין מקום לחשוש שמא יחשדוהו משתחוה לע"ז, א"כ צ"ע טובא, מה הטעם שעשו מן השמים כזה מופת נפלא, אם אין לו שום ענין ותועלת, והלא אין נעשים ניסים אם אין בהם צורך, - אלא בע"כ מוכח, דהמופת נעשה בכדי שלא יהי' על הח"ח שום סרך של חשד, ומזה גופא חשש הסטייפלער זצ"ל, ונפלא.

- ז -

[ואמנם אכתי יתכן לדון, שמה שאמר הגרי"ש זצ"ל, שאין בזה שום חשש של אבן משכית, כוונתו דגם לדעת החינוך הני"ל, אין שום חשש, משום דיתכן לומר, דאין גדר האיסור לשכב על הרצפה, במצב שיכולים לחושדו שעובד ע"ז, - אלא גדר האיסור הוא, שהתורה אסרה השתחוואה על אבן משכית, מפני שיחשדוהו שעובד ע"ז.

אך אם אין כוונתו כלל לשם השתחוואה, יתכן דהתורה לא אסרה את זה כלל, ואע"פ שבאמת יש בזה מקום לחשד שעובד ע"ז ודו"ק, - ועוד יתכן לומר, שגם הסטייפלער אמר את דבריו, רק בתורת חשש איסור, ולא שבאמת חשש כך לעיקר הדין, ויש לפלפל בזה בעוד כמה צדדים, אך אכמ"ל].

ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה
ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות
בקו 'מים זכים': 02-633-5850

כמו כן בקו זה ניתן להאזין
לתגובות שהתקבלו במערכת

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

ניתן לתרום להוצאות הפצת העלון, דרך עמדות 'נדרים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס לקרן צרכי הרבים - ולגלול למשבצת המציינת: 'עלון מים זכים'] - הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את העלון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"ז ולרפ"ש וכדו' (50@), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)